

<https://doi.org/10.19195/2082-8322.14.2>

Aleksandra Kumala

ORCID: 0000-0001-9833-3185

Uniwersytet Jagielloński

Pamięć zmanipulowana. Prawicowe narracje medialne o homoseksualnych więźniach obozów koncentracyjnych

W 1997 roku miała miejsce premiera albumu *Pinkerton* rockowej kapeli Weezer. Na płycie znalazł się między innymi utwór o nieodwzajemnionym uczuciu pod tytułem *Pink Triangle (Różowy trójkąt)*. „Dureń ze mnie, ona jest lesbijką”, konstatawał niepokieszony wokalista, dostrzegłszy „różowy trójkąt na jej [dziewczyny] rękawie”¹. Wyraźnie skonfundowany, prosił, aby „pozwoiła mu poznać prawdę”². Tekst piosenki, towarzyszące jej komentarze w serwisie YouTube, informacje dotyczące okoliczności powstania i ewentualnych kontekstów historycznych³ wskazują wyraźnie, że zarówno twórcy piosenki, jak i jej odbiorcy niewiele wiedzieli o specyfice tytułowego symbolu⁴.

Różowym winklem oznaczano w obozach koncentracyjnych więźniów⁵ prześladowanych na mocy paragrafu 175 niemieckiego kodeksu karnego, penalizującego

¹ Weezer, *Pink Triangle*, <https://youtu.be/v2vWDWxYJBc> (dostęp: 10.12.2020). Przekład własny. Jeśli nie zaznaczono inaczej, przekłady z języka angielskiego pochodzą od autorki.

² *Ibidem*.

³ *Pink Triangle (song)*, [https://en.wikipedia.org/wiki/Pink_Triangle_\(song\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Pink_Triangle_(song)); *Pink Triangle by Weezer*, <https://www.songfacts.com/facts/weezer/pink-triangle> (dostęp: 10.12.2020).

⁴ Sprzeciwiając się jego współczesnym wykorzystaniom, Klaus Müller także odwołuje się do kwestii braku wiedzy: „Gdy już wiesz, z czym wiązało się noszenie różowego trójkąta w obozie koncentracyjnym, po prostu nie chcesz go mieć — na kurtce czy gdziekolwiek indziej” — B. Meersman, *An attempt to restore dignity after the Nazi regime*, <https://mg.co.za/article/2013-02-22-00-an-attempt-to-restore-dignity> (dostęp: 10.12.2020).

⁵ Lesbijek nie oznaczano różowym trójkątem; nie przewidziano dla nich także osobnego winkla. Por. C. Schoppmann, *Czas maskowania. O sytuacji kobiet w narodowym socjalizmie*, przeł. J. Ostrow-

męsko-męskie relacje o charakterze seksualnym. Określenie „mężczyźni z różowym trójkątem” odnosi się właśnie do homoseksualnych prześladowanych. Problem mniej lub bardziej świadomej ignorancji, braku wiedzy i wrażliwości, skłonności do zafałszowujących rzeczywistość uogólnień czy dyskursywnej dyskryminacji w odniesieniu do tej grupy „zapomnianych ofiar nazizmu”⁶ mimo upływu lat się nie zdezaktualizował.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie zaczerpniętego z polskich mediów przykładu ilustrującego tę tezę — przedmiot moich rozważań stanowić będą nadużycia charakteryzujące dyskusję rozgorzałą wokół samej obecności homoseksualnych więźniów w nazistowskich obozach koncentracyjnych oraz kontrowersje, jakie wywołał postulat ich upamiętnienia. Pojawienie się tegoż postulatu przypadło, raczej nieprzypadkowo, na okres zintensyfikowanej kampanią wyborczą Andrzeja Dudy retoryki homofobicznej, stosowanej przez kandydata Prawa i Sprawiedliwości na urząd Prezydenta RP, hierarchów kościelnych (niesławna „tęczowa zaraza” abp. Marka Jędraszewskiego), innych członków partii (Joachim Budziński tweetujący „Polska bez LGBT jest najpiękniejsza”⁷) czy sympatyzujących z nią mediów. Jako zagorzali przeciwnicy legitymizacji homoseksualnego cierpienia dali się poznać przywoływani w dalszej części tekstu dziennikarze oraz dzielący ich poglądy użytkownicy platformy Twitter.

Hańba i wieczna pamięć

W osiemdziesiątą rocznicę pierwszego transportu polskich więźniów do obozu KL Auschwitz (14 czerwca 2020 roku), Bartosz Węglarczyk, odpowiadając na tweet Prezydenta RP Andrzeja Dudy, w którym postulował on „wieczną pamięć o pomordowanych”⁸, opublikował następujący wpis:

Naziści wysłali w latach 1933–1945 5–15 tys. homoseksualistów do obozów koncentracyjnych, w tym do Auschwitz. Większość nie przeżyła. Komendant Auschwitz Rudolf Hoss wierzył, że trzeba ich trzymać oddzielnie, bo mogą zarazić homoseksualizmem strażników i innych więźniów⁹.

Jeden z użytkowników popularnego serwisu społecznościowego zapytał go wówczas: „No i? A ilu księży zamordowali? A katolików?”¹⁰. Drugiego interesowało: „Co

ska, „Teksty Drugie” 2008, nr 5, s. 169; A. Weseli, *Homoseksualiści i homoseksualizm w KL Auschwitz-Birkenau w świetle oświadczeń byłych więźniów obozu*, „Przegląd Historyczny” 2007, nr 3, s. 435.

⁶ Sformułowanie to obejmuje nie tylko homoseksualistów, lecz także osoby z niepełnosprawnościami, chorych psychicznie, Romów, świadków Jehowy czy tak zwanych więźniów aspołecznych.

⁷ <https://twitter.com/RobertBiedron/status/1271356164157124608/photo/1> (dostęp: 10.12.2020).

⁸ <https://twitter.com/prezydentpl/status/1272113547401662464> (dostęp: 10.12.2020).

⁹ <https://twitter.com/bweglarczyk/status/1272198098790555649> (dostęp: 10.12.2020).

¹⁰ https://twitter.com/PGR_Manager/status/1272242401764089864 (dostęp: 10.12.2020).

ma z tym wspólnego cytowany tweet?”¹¹, kolejny zaś orzekł kpiąco: „Nie wiedziałem, że pan redaktor jest negacjonistą. Grubo”¹². Do wypowiedzi redaktora naczelnego portalu Onet.pl odniósł się również inny dziennikarz, Cezary Gmyz. Berliński korespondent TVP stwierdził, co następuje (pisownia oryginalna):

Wielu homoseksualistów [podkr. moje — A.K.] w obozach koncentracyjnych z było wyjątkowymi zwyrodnialcami i gwałcicielami. Odsyłam też do książki Romana Fristera, który „Autoportrecie z blizną” opisuje jak sam w Auschwitz padł ofiarą gwałtu analnego¹³.

Autor zilustrował wpis zdjęciem „fragmentu publikacji Muzeum Auschwitz”¹⁴, w kolejnym poście wskazał na analogiczną sytuację w obozach kobiecych, tym razem powołując się na Wandę Półtawską, która „z odrazą opisuje polowania jakie na młode dziewczyny urządały lesbijki zarówno strażniczki, jak i niemieckie więźniarki kryminalne”¹⁵. W ramach protestu przeciwko słowom Gmyza Ulle Schauws, polityczka partii Zielonych, wystosowała specjalny apel o wykluczenie go ze Stowarzyszenia Prasy Zagranicznej w Niemczech, oskarżyła o podżeganie do nienawiści i fałszowanie historii¹⁶. Nie wszyscy jednak byli tak krytyczni. Zanim pozwolę sobie na weryfikację zgodności stanowiska Gmyza z rzeczywistością, pokrótce zrekonstruję szerszy kontekst całej sprawy.

Pojawienie się Andrzeja Dudy w Miejscu Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau poprzedziła jego głośna kampanijna wypowiedź dotycząca osób LGBT („Próbuje się nam wmówić, że to ludzie, a to jest po prostu ideologia”¹⁷), jedna z wielu utrzymanych w podobnym tonie. Prezydent nawiązał w niej także do wywiadu, który Katarzyna Kolenda-Zaleska przerwała, gdy jej rozmówca, poseł Porozumienia Jacek Żalek, pomimo upomnień nie zrezygnował z posługiwania się na antenie stacji TVN skrajnie homofobicznym językiem¹⁸. Należy dodać, że zaledwie dzień przed wizytą

¹¹ https://twitter.com/bez_portek/status/1272198357658853379 (dostęp: 10.12.2020).

¹² <https://twitter.com/Tomasz111101111/status/1272198955946987522> (dostęp: 10.12.2020).

¹³ <https://twitter.com/cezarygmyz/status/1272468029385969664> (dostęp: 10.12.2020).

¹⁴ *Gmyz o pozwie niemieckiej polityk: To próba walki z prawdą historyczną*, „Do Rzeczy” 18.06.2020, <https://dorzeczy.pl/kraj/143978/gmyz-o-pozwie-niemieckiej-polityk-to-proba-walki-z-prawda-historyczna.html> (dostęp: 10.12.2020). W pozbawionym bibliograficznego odniesienia tekście, dotyczącym kwestii przemocy na tle seksualnym, padają sformułowania takie jak „demoralizacja” czy „moralne stoczenie się”.

¹⁵ <https://twitter.com/cezarygmyz/status/1272469542132908033> (dostęp: 10.12.2020).

¹⁶ B.T. Wieliński, *Niemiecka posłanka chce ukarać korespondenta TVP. Grozi mu pięć lat więzienia*, „Gazeta Wyborcza” 19.06.2020, <https://wyborcza.pl/7,75399,26049005,niemiecka-poslanka-chce-ukarac-korespondenta-tvp-grozi-mu-piec.html?disableRedirects=true> (dostęp: 10.12.2020).

¹⁷ „Próbuje się nam wmówić, że to ludzie, a to jest po prostu ideologia”, TVN24 13.06.2020, <https://tvn24.pl/wybory-prezydenckie-2020/wybory-prezydenckie-2020-andrzej-duda-o-lgbt-probuje-sie-nam-wmowic-ze-to-ludzie-a-to-jest-po-prostu-ideologia-4609609> (dostęp: 10.12.2020).

¹⁸ Sebo Sky, *Kolenda-Zaleska wyrzuca ze studia TVN Jacka Żalka za LGBT*, <https://youtu.be/27pjuR-6LeMo> (dostęp: 10.12.2020).

głowy państwa w Oświęcimiu, 13 czerwca 2020, przyszyły Minister Edukacji i Nauki Przemysław Czarnek w programie Studio Polska (TVP Info) zachęcał:

Brońmy rodziny przed tego rodzaju zepsuciem, deprawacją, absolutnie niemoralnym postępowaniem. Brońmy nas przed ideologią LGBT i skończmy słuchać tych idiotyzmów o jakichś prawach człowieka czy jakiejś równości. Ci ludzie nie są równi ludziom normalnym i skończmy wreszcie z tą dyskusją!¹⁹

Związek tych wydarzeń z wpisem Węglarczyka był ewidentny nawet dla przedstawicieli prorządowych mediów — na stronie TVP Info jeszcze tego samego wieczora pojawił się artykuł o znaczącym tytule *Prezydent upamiętnił ofiary Auschwitz. W odpowiedzi atak* [podkr. — A.K.] *Węglarczyka z Onetu*. Jak wynika z treści krótkiego newsa, dziennikarz „odniósł się do losu homoseksualistów w III Rzeszy. Można domniemywać, że Węglarczyk chciał w ten sposób zestawić ich prześladowania w tym kraju z nietolerancją wobec nich, jaką opozycja zarzuca [podkr. — A.K.] rządowi PiS”²⁰. O ile portal Tysol ograniczył się do cytowania opinii Gmyza²¹, o tyle zespół Frondy nie omieszkał szerzej skomentować sprawy (pisownia oryginalna):

red. nac. Onetu w sposób obrzydliwy powiązał rocznicę przewozu pierwszej grupy Polaków transportem do Auschwitz z tym, że w tym obozie ginęli też homoseksualiści. [...] Teraz red. Cezary Gmyz w odpowiedzi na wpis Węglarczyka umieszcza na Twitterze więcej szczegółów na temat homoseksualistów w obozach koncentracyjnych i okazuje się, że ich zachowania często były nieludzkie, a oni sami zachowywali się jak zwyrodnialcy [podkr. — A.K.]²².

Redaktorzy tygodnika „Do Rzeczy”, w artykule powielającym obraźliwe sformułowania padające pod adresem Węglarczyka, oznajmili: „znaczna część użytkowników” internetowej platformy „uznała jednak [pomimo znajomości kontekstu — A.K.], że wpis dziennikarza był skandaliczny”²³. Wśród ilustrujących zbiorowe oburzenie tweetów znalazły się między innymi te autorstwa Stanisława Żerki („Idiota”²⁴), użytkownika o pseudonimie Kawiorowa Prawica („Mamy hienę roku”²⁵) czy Piotra Pałki —

¹⁹ D. Sitnicka, *Słowa Czarnka o LGBT „ci ludzie nie są równi ludziom normalnym” wyrwane z kontekstu? Akurat*, OKO.press 5.10.2020, <https://oko.press/czarnek-o-lgbt-studio-polska/> (dostęp: 10.12.2020).

²⁰ *Prezydent upamiętnił ofiary Auschwitz. W odpowiedzi atak Węglarczyka z Onetu*, TVP Info 14.06.2020, <https://www.tvp.info/48527393/andrzej-duda-upamietnil-ofiary-auschwitz-bartoszewglarczyk-wykorzystal-sytuacje-do-ataku-na-prezydenta-wieszwiecej> (dostęp: 10.12.2020).

²¹ Gmyz: „Wielu homoseksualistów w obozach koncentracyjnych było wyjątkowymi zwyrodnialcami i gwałcicielami”, Tysol 15.06.2020, <https://www.tysol.pl/a49503-Gmyz-Wielu-homoseksualistow-w-obozach-koncentracyjnych-bylo-wyjatkowymi-zwyrodnialcami-i-gwalcicielami> (dostęp: 10.12.2020).

²² Gmyz: *Homoseksualiści byli zwyrodnialcami w obozach koncentracyjnych*, Fronda 15.06.2020, <https://www.frona.pl/a/gmyz-homoseksualisci-byli-zwyrodnialcami-w-obozach-koncentracyjnych,145787.html> (dostęp: 10.12.2020).

²³ *Burza po słowach Węglarczyka na temat homoseksualistów w Auschwitz. „Idiota”, „obsesja”, „hiena”, „Do Rzeczy”* 15.06.2020, <https://dorzczy.pl/kraj/143507/burza-po-slowach-weglarczyk-na-temat-homoseksualistow-w-auschwitz-idiota-obsesja-hiena.html> (dostęp: 10.12.2020).

²⁴ <https://twitter.com/StZerko/status/1272260754142646288> (dostęp: 10.12.2020).

²⁵ <https://twitter.com/KawiorPrawicy/status/1272259606585237505> (dostęp: 10.12.2020).

jego zdaniem: „Trzeba być kompletnym, oczadziałym dzbaniem, żeby upamiętnienie wszystkich ofiar Auschwitz skomentować w ten sposób. Obsesja”²⁶.

Na uwagę zasługuje jeszcze jeden wpis. Zgodnie z wykładnią zaproponowaną przez użytkownika o nicku Kazimierz Wielki — esencja średniowiecza, „obrzydliwa manipulacja” naczelnego Onetu miałyby polegać na „zestawieniu wpisu o homoseksualistach zesłanych z kacetów ze zdjęciem Prezydenta” oraz na tym, iż „przez niemieckie KZ przeszło 18 mln osób. Homoseksualiści stanowili 0,08–0,03% więźniów”²⁷. Prócz dalece niestosownej i etycznie nieakceptowalnej sugestii, jakoby istniał związek pomiędzy liczebnością ofiar a ich „istotnością”, wypowiedź ta ujawnia coś jeszcze. Siedemdziesiąt pięć lat po zakończeniu II wojny światowej, wbrew postulatom skupienia się na dotychczas marginalizowanych doświadczeniach wojennych związanych z różnymi formami seksualności²⁸, w Polsce temat uznaje się za niebyły²⁹ — to z kolei uniemożliwia na przykład dostrzeżenie związków między historycznymi formami prześladowań homoseksualistów a tymi, z którymi mamy do czynienia współcześnie.

Strategia intencjonalnych przeinaczeń, przekłamań i przemilczeń w Polsce rządów Prawa i Sprawiedliwości realizowana jest z niezwykłą gorliwością. Przyczyn niewłączania w krąg „dobrego towarzystwa ofiar”³⁰ między innymi osób nieheteronormatywnych upatrywać można chociażby w legitymizowanym przez władze konserwatywno-patriarchalno-martyrologicznym modelu narodowej tradycji. Prawicowe narracje medialne dotyczące II wojny światowej, w tym także obozów koncentracyjnych, charakteryzuje wysoki stopień zideologizowania i zmanipulowania; dynamika obozowych relacji homoseksualnych zostaje sprowadzona do binarnego podziału oprawca–ofiara — choć nie zawsze wyczerpuje temat, świetnie koresponduje ze współczesnymi przedstawieniami homoseksualizmu jako aberracji i zagrożenia, chociażby pedofilskiego.

²⁶ <https://twitter.com/ppalka/status/1272215040524005377> (dostęp: 10.12.2020).

²⁷ <https://twitter.com/KazimierzIIIWlk/status/1272280948734902279> (dostęp: 10.12.2020).

²⁸ Mam tu na myśli chociażby tak zwane queerowanie *Holocaust studies* czy mówienie o momencie #MeToo w badaniach nad nim. Zob. M. Fox-Bevilacqua, *It's time for A Holocaust #MeToo Reckoning*, Forward 5.02.2018, <https://forward.com/opinion/393518/its-time-for-a-holocaust-metoo-reckoning/> (dostęp: 10.12.2020).

²⁹ M. Urbaniak, *Chłopcy wykleci. W Auschwitz było 122 więźniów z różowymi trójkątami. Tak oznaczano homoseksualistów (rozmowa z Joanną Ostrowską)*, Gazeta.pl, <https://weekend.gazeta.pl/weekend/1,152121,20240534,chlopcy-wykleci-w-auschwitz-bylo-122-wiezniow-z-rozowymi-trojkatami.html> (dostęp: 10.12.2020).

³⁰ Por. K. Stańczak-Wiślicz, *Znaleźć się w dobrym towarzystwie ofiar — cierpienie jako element dyskursu legitymizującego w Polsce po zakończeniu II wojny światowej*, [w:] *Zapisy cierpienia*, red. K. Stańczak-Wiślicz, Wrocław 2011, s. 16.

„Sprzeczny z naturą nierząd” — o paragrafie 175

Paragraf 175³¹, penalizujący męsko-męskie stosunki o seksualnym charakterze i zrównujący je z praktykami zoofilskimi, pojawił się w niemieckim kodeksie karnym już w 1871 roku; przez lata nie był jednak zbyt surowo egzekwowany. Mimo to jego zniesienia konsekwentnie domagał się Magnus Hirschfeld — seksuolog, Żyd i homoseksualista, założyciel berlińskiego Instytutu Seksuologii i Komitetu Naukowo-Humanitarnego. Przejęcie władzy przez Adolfa Hitlera zakończyło złotą erę lat dwudziestych (*Golden Twenties*), której symbolem stały się liczne kluby i czasopisma gejowskie, funkcjonujące na terenie międzywojennego Berlina. W 1935 roku niesławny paragraf zaostrozono, dodając do listy zachowań zakazanych między innymi niewłaściwe „spojrzenia”; odtąd samo oskarżenie wystarczyło, by zapadł wyrok skazujący. Wprawiona w ruch machina represji działała coraz prężniej: powstała Narodowa Centrala do Walki z Homoseksualizmem i Aborcją (1936); zaistniała możliwość bezzwłocznego przetransportowania „mężczyzny oskarżonego o stosunek z innym mężczyzną” do obozu koncentracyjnego (1938); po odbytych wyroku konieczne stało się natychmiastowe przekazanie „aresztowanego homoseksualisty, który miał więcej niż jednego partnera”, do obozu koncentracyjnego (1940)³². W 1943 roku Heinrich Himmler wydał rozporządzenie dopuszczające ewentualność wcześniejszego zwolnienia więźnia — warunkiem było „dobrowolne” poddanie się kastracji i tak zwane dobre sprawowanie. Więźniów z różowym trójkątem poddawano także kastracjom przymusowym i eksperymentom pseudomedycznym³³. Podczas procesów norymberskich (1945–1949) wątek ten pominięto. Ani oficerowie SS, ani przeprowadzający eksperymenty lekarze nie usłyszeli zarzutów bezpośrednio odnoszących się do prześladowań homoseksualnych więźniów.

Trzy lata po zakończeniu II wojny światowej ci z więźniów oznaczonych różowym trójkątem, którzy przetrwali wojnę, starali się o przyjęcie do *Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes* (w wolnym tłumaczeniu: Stowarzyszenie Prześladowanych przez Reżim Nazistowski). Ich wnioski odrzucono na podstawie irracjonalnego i nieopartego dowodami argumentu: homoseksualiści nie uczestniczyli w ruchu oporu³⁴. W 1959 roku 14 z nich zdecydowało się przerwać milczenie — ubiegali się

³¹ Oryginalne brzmienie paragrafu: „Za sprzeczny z naturą nierząd, do którego dochodzi pomiędzy dwiema osobami płci męskiej lub między człowiekiem a zwierzęciem, grozi kara pozbawienia wolności, jak również możliwość zasądzenia pozbawienia praw obywatelskich” — E. Kącka, cyt. za: M. Sherman, *Bent*, reż. N. Ringler, program spektaklu Teatru Dramatycznego w Warszawie, Warszawa 2015, s. 9.

³² Więcej na ten temat: R. Biedroń, *Różowe piekło nazizmu*, <http://www.auschwitz.org/historia/rozne-grupy-wiezniow/homoseksualisci-odrebn-kategoria-wiezniow/robert-biedron-rozowe-pieklo-nazizmu/> (dostęp: 10.12.2020).

³³ B. Piętka, *Więźniowie z różowym trójkątem w KL Auschwitz*, „Dzieje Najnowsze” 2014, nr 2, s. 31.

³⁴ W.J. Newsome, „*Liberation was only for others*”: *Breaking the silence in Germany surrounding the Nazi persecution of homosexuals*, „The Holocaust in History and Memory” 7, 2014, s. 56.

o rekompensaty dla ofiar nazizmu, które wypłacał zachodnioniemiecki rząd. Zapadły wyłącznie decyzje odmowne³⁵. Z kolei główna linia argumentacyjna zachodnioniemieckiego Sądu Najwyższego, który w 1957 roku podtrzymał zapisy prawne z 1935 roku, brzmiała następująco: istniały one jeszcze przed przejściem władzy przez Hitlera w 1933 roku, nie sposób więc uznać ich za przynależne nazistowskiej ideologii.

Paragraf 175 obowiązywał w NRD do 1968 roku, a w RFN do 1969 roku; kilkakrotnie przeformułowywany, z niemieckiego kodeksu karnego zniknął ostatecznie dopiero w roku 1994. W tym czasie względem homoseksualistów wysuwano żądania „dokańczania wyroków”³⁶, czyli odsiedzenia w więzieniu tej części kary, która im pozostała³⁷. W 1995 roku, 50 lat po wyzwoleniu³⁸, za namową i z pomocą badacza Klausa Müllera ośmioro z nich stworzyło wspólną deklarację — poruszali w niej takie kwestie, jak długoletnie obowiązywanie paragrafu 175, brak finansowych rekompensat czy — wynikająca z prawnych ograniczeń i społecznego tabu — marginalna pozycja w dyskursie o ofiarach nazizmu³⁹. Ich apel o włączenie w międzynarodową wspólnotę pamięci najwyraźniej nie dotarł do wszystkich.

Homoseksualiści w obozach koncentracyjnych

Jak zauważa Bohdan Piętka, większa dostępność funkcji obozowych, na jaką — będąc w przeważającej części obywatelami niemieckimi — mogli liczyć skazani za „sprzeczny z naturą nierząd”, nie oznaczała jeszcze specjalnego uprzywilejowania tej grupy więźniów⁴⁰. W pierwszej opublikowanej drukiem relacji homoseksualnej ofiary nazizmu, wydanej pod pseudonimem Heinz Heger w 1972 roku⁴¹, znaleźć można

³⁵ *Ibidem*, s. 57.

³⁶ R. Biedroń, *op. cit.*

³⁷ Teofil Kosiński, jedyny znany Polak przesładowany na mocy paragrafu 175, w wywiadzie udzielonym Survivors of the Shoah Visual History Foundation wspominał, że gdyby nie uratował się ucieczką, musiałby siedzieć w więzieniu „aż do końca kary, czyli do 2 grudnia 1947” — *Nigdy tego nie zapomnę. Stefan Kosiński wspomina lata młodości spędzone w hitlerowskich więzieniach*, przeł. K. Remin, [w:] *Różowe trójkąty. Zbrodnie nazistów na osobach homoseksualnych w kontekście edukacji antydyskryminacyjnej*, red. K. Remin, Warszawa 2012, s. 80.

³⁸ Jak słusznie zauważa Newsome, powojenne obowiązywanie paragrafu 175 w kontekście homoseksualnych ofiar II wojny światowej skłania do zakwestionowania samego pojęcia „wyzwolenie” — *idem, op. cit.*, s. 54. Pierre Seel, francuski różowy trójkąt, ujął rzecz jeszcze dobitniej: „Wyzwolenie było zarezerwowane dla innych” — *idem, I, Pierre Seel, Deported Homosexual: A Memoir of Nazi Terror*, przeł. J. Neugroschel, New York 1995, s. 88. Cyt. za: W.J. Newsome, *op. cit.*, s. 56.

³⁹ *Declaration of gay survivors 50 years after their liberation*, <http://kmlink.net/1995/05/declaration-of-gay-survivors-50-years-after-their-liberation/> (dostęp: 10.12.2020).

⁴⁰ B. Piętka, *op. cit.*, s. 31.

⁴¹ Pseudonim skrywający Josefa Kohouta (1917–1994), austriacką ofiarę paragrafu 175, i Johana Neumanna (1914–1978), który wysłuchał jego historii, spisał ją i uzupełnił. Publikacja powstawała

informacje o wycieńczającej fizycznie pracy w kopalni gliny czy kamieniołomach, służących wyłącznie zgębnieniu więźniów poleceniach wielokrotnego przenoszenia śniegu z jednego miejsca w drugie (gołymi rękoma), nakazom spania z dłońmi na kocu pomimo niskiej temperatury w baraku (cel: przeciwdziałanie masturbacji) czy zakończonych śmiercią torturami homoseksualnego więźnia⁴². Z jednej strony oznaczeni różowym winklem doświadczali słownej i fizycznej przemocy, byli piętnowali zarówno przez załogę obozu, jak i współosadzonych⁴³, z drugiej zaś we wspomnieniach byłych lagrowców regularnie pojawiają się wzmianki o więźniach funkcyjnych (zwykle niemieckich kapo), tak zwanych piplach (młodych chłopcach świadczących im różnego rodzaju usługi, głównie seksualne, w zamian za lepsze warunki życia) czy właśnie więźniach z różowym winklem jako wykorzystujących swoje wpływy i nadużywających różnego rodzaju przemocy⁴⁴.

Fakt, że oba te zjawiska — przemocy doznawanej oraz przemocy zadawanej przez więźniów homoseksualnych (lub nawiązujących męsko-męskie relacje) — funkcjonowały w obozach równolegle, nie oznacza, że były ze sobą tożsame. Wprost przeciwnie: tym większym wyzwaniem staje się ich świadoma i krytyczna analiza, wymagająca dokonania odpowiednich rozróżnień, prawidłowego ukontekstowania, a nade wszystko wystrzegania się uproszczeń i każdorazowego brania pod uwagę, jak wiele czynników warunkowało specyfikę męsko-męskich stosunków. Przyczyn opisywanej we wspomnieniach byłych więźniów brutalności (przynajmniej niektórych) kapo czy piplów upatrywałabym nie tyle w ich homoseksualnych praktykach, co w obowiązujących na terenie lagru, skomplikowanych i wyjątkowo nietrwałych, relacjach władzy i podległości⁴⁵. Roboczo przeformułowując typologię Agnieszki Weseli⁴⁶, proponuję rozważyć — oczywiście podlegający dalszym przemianom — podział na homoseksualne relacje, do których więźniowie byli zmuszani przez fizycznie silniejszych i bardziej wpływowych współosadzonych; te, które podejmowali w ramach logiki „seksualnego barteru”⁴⁷, wykorzystując ciało i seksualność jako walutę celem

w latach 1967–1968, podczas gdy penalizujące homoseksualizm zapisy prawne obowiązywały w Austrii do 1971 roku.

⁴² Por. H. Heger, *Mężczyźni z różowym trójkątem*, przeł. A. Rosenau, Warszawa 2016.

⁴³ *Ibidem*; L. van Dijk, *Cholernie mocna miłość. Prawdziwa historia Stefana K. i Willego G.*, przeł. A. Chmielecka, F. Fierek, Kraków 2017.

⁴⁴ Naukowe opracowania tematu: R. Sommer, *Pipels: Situational homosexual slavery of young adolescent boys in Nazi concentration camps*, „Lessons and Legacies” 11, 2014, s. 86–103; J. Ostrowska, „Panienki”, „szwungi”, „fajfusy”, „laleczki”. *O przemocy seksualnej wobec mężczyzn w obozach koncentracyjnych*, „Teksty Drugie” 2020, nr 3, s. 76–94.

⁴⁵ R. Sommer, *op. cit.*, s. 88.

⁴⁶ Relacje będące efektem struktur obozowej władzy oraz relacje pomiędzy partnerami/partnerkami o zbliżonej pozycji w więźniarskiej hierarchii (niekoniecznie identyfikującymi się jako osoby homoseksualne). Por. A. Weseli, *op. cit.*, s. 427–428.

⁴⁷ Pojęcie-parasol zaproponowane przez Annę Hąjkową, będące jednym z przykładów poszukiwań teoretycznego języka, który pozwalałby w nieuprzedzający sposób odnosić się do dynamiki wojennych

zwiększenia szans na przeżycie oraz te, w które angażowali się dobrowolnie, pod wpływem uczyć.

Powracam tym samym do wspomnianego przez Gmyza fragmentu wspomnień Romana Fristera: stanowi on nader rzadki w polskiej literaturze obozowej — w literaturze obozowej w ogóle — przykład pierwszoosobowego, wstrząsającego szczegółowością opisu homoseksualnego gwałtu analnego (wspomnienie o tym traumatycznym wydarzeniu wywołuje akt wykorzystania seksualnego, którego ofiarą autor pada ponownie już w okresie powojennym⁴⁸). Wymieniony z imienia i nazwiska oprawca Fristera to Arpad Basci, węgierski Żyd z kryminalną przeszłością; po wydarzeniach, do jakich doszło zimą 1944 roku w obozie Świętochłowice (podobóz KL Auschwitz), najpierw próbuje on — bez skutku — pozbyć się swojej ofiary, następnie zaś upada ją ponownie⁴⁹. Tym większy sprzeciw budzi czysto instrumentalne i zmanipulowane użycie przywołanego passusu — ilustruje on bowiem złożone⁵⁰ zjawisko (homo)seksualnej przemocy obozowej, nie zaś — jak chciałby tego dziennikarz — obozowego homoseksualizmu *per se*.

(Homo)seksualna przemoc obozowa

Oto kwestia nieobecna w prawicowych narracjach dotyczących obozowej przemocy o charakterze seksualnym: jej ofiarami padali także — choć oczywiście nie tylko — więźniowie z różowym trójkątem. W jednej z najbardziej wstrząsających scen dokumentu *Paragraf 175* (2000) Pierre Seel, który o odszkodowanie z tytułu doznanych w czasie wojny krzywd bezskutecznie ubiegał się do końca życia, wykrzykuje do swego rozmówcy, wspomnianego już Klaus Müllera:

Teraz rozumiesz, dlaczego milczałem przez czterdzieści lat? Od czasów wojny mam orzeczone dziewięćdziesięcioprocentowe kalectwo. Moja dupa wciąż krwawi! Do dziś! Naziści wpychali mi kawał drewna długości dwudziestu pięciu centymetrów w tyłek! Myślisz, że potrafię o tym ot tak opowiadać⁵¹!?

Przywołanie powyższego cytatu nie ma na celu wpisania doświadczeń Fristera i Seela w porządek tak zwanej rywalizacji cierpienia⁵² — przeciwnie, służy pokazaniu, jak niesprawiedliwe i nieadekwatne do rzeczywistego stanu rzeczy jest rozpisywanie obozowych ról wyłącznie na podstawie (domniemanej) orientacji seksualnej więź-

relacji seksualnych. Por. *eadem*, *Sexual barter in times of genocide: Negotiating the sexual economy of the Theresienstadt ghetto*, „Signs” 38, 2013, nr 3, s. 503–533.

⁴⁸ R. Frister, *Autoportret z bliźną*, przeł. R. Frister, E. Frister, Warszawa 1996, s. 266–267.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 366, 370.

⁵⁰ Traumatyczność przeżycia zapewne potęgował fakt, że — jak pisze Frister — podczas gwałtu oprawca powstrzymywał swoją ofiarę przed krzykiem, karmiąc ją chlebem. Por. *ibidem*, s. 270.

⁵¹ *Paragraf 175*, reż. R. Epstein, J. Friedman, Niemcy-USA-Wielka Brytania 2000.

⁵² Na ten temat zob. E. Traverso, *Historia jako pole bitwy. Interpretacja przemocy w XX wieku*, przeł. Ś.F. Nowicki, Warszawa 2014.

niów. Gest Gmyza potępić należy także z uwagi na dokonaną przez niego za pośrednictwem internetowego wpisu wtórną instrumentalizację ofiary, której doświadczenie przytacza wyłącznie w celu potwierdzenia stawianej tezy. Kolejny zarzut dotyczy (re)produkowania skrajnie negatywnego wizerunku osadzonych w Auschwitz homoseksualistów jako brutalnych oprawców, nigdy zaś pokrzywdzonych, w takim samym stopniu zasługujących na „wieczną pamięć”, jak inni więźniowie. Ujmowanie fałszywie ujednoczonych postaw więźniów z różowym trójkątem czy więźniów utrzymujących homoseksualne relacje w czysto przemocowe ramy — oto faktyczna „obrzydliwa manipulacja”, z jaką mamy do czynienia.

Manipulacja tym obrzydliwsza, że swym zasięgiem obejmuje od 5 do 15 tysięcy (z 50 tysięcy wszystkich skazanych) mężczyzn wysłanych do obozów koncentracyjnych na mocy paragrafu 175, spośród których przetrwało zaledwie od 2 do 6 tysięcy⁵³. Gdy w 2016 roku zachodniemiecki sąd uznał wszystkie powojenne wyroki za „naruszające godność skazanych”⁵⁴, otwierając drogę do ubiegania się o należne odszkodowania, według szacunków przy życiu pozostało zaledwie 5 tysięcy z nich⁵⁵. Rudolf Brazda, ostatni z więźniów z różowym trójkątem, który zdecydował się upublicznić swoją historię, zmarł w 2011 roku jako 98-latek, nie doczekawszy tego wydarzenia. Teofil Kosiński, Polak więziony w czasie wojny za homoseksualną relację z austriackim żołnierzem Wehrmachtu, Wilhelmem Götzem, pozwoił, by Lutz van Dijk spisał jego opowieść w sfabularyzowanej formie; udzielał także wywiadów za granicą i spotykał się z publicznością. Przez 78 lat nie zdecydował się jednak na *coming out* we własnym kraju — obawiając się ewentualnych represji, wielokrotnie zastrzegał, że jego prawdziwe imię i nazwisko mogą zostać ujawnione dopiero pośmiertnie⁵⁶. W 2017 roku, blisko trzy dekady po premierze niemieckiego oryginału, książka *Cholernie mocna miłość. Prawdziwa historia Stefana K. i Willego G.* ukazała się w języku polskim.

⁵³ S. Rothaus, *Museum curator: Unlikely, but not impossible, that pink-triangle survivors remain from World War II*, <https://miamiherald.typepad.com/gaysouthflorida/2011/08/museum-curator-unlikely-but-not-impossible-that-pink-triangle-survivors-remain-from-world-war-ii.html#ixzz1UefO-QZ8d> (dostęp: 10.12.2020).

⁵⁴ *Victims of German anti-gay law finally get their day in the Bundestag*, Deutsche Welle 26.04.2017, <https://www.dw.com/en/victims-of-german-anti-gay-law-finally-get-their-day-in-the-bundestag/a-38596992> (dostęp: 10.12.2020).

⁵⁵ Co więcej, lata 1950–1965 to dokładnie 44 231 osób skazanych w RFN na podstawie paragrafu 175 — M. Zimmerman, *Niewielu odważyło się mówić (rozmowa z Joanną Ostrowską)*, Onet.pl 5.08.2020, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/losy-homoseksualistow-w-rfn-po-wojnie-wywiad-z-drojoanna-ostrowska/05b9p5> (dostęp: 10.12.2020).

⁵⁶ J. Ostrowska, *Nazywał się Teofil Kosiński. Rozmowa z Lutzem van Dijkem*, Dwutygodnik.com, nr 221, 09/2017, <https://www.dwutygodnik.com/arttykul/7400-nazywal-sie-teofil-kosinski.html> (dostęp: 10.12.2020).

Różowi bohaterowie

Urodzony w 1912 roku w Bad Zwischenahn Karl Gorath miał 26 lat, gdy — zadenuncjowany przez zazdrosnego kochanka — trafił do obozu Neuengamme. Jak tłumaczył w swojej relacji:

Ponieważ [wcześniej] kształciłem się na pielęgniarza, przeniesiono mnie do pracy w szpitalu, w podobozie Wittenberg. Pewnego dnia strażnik rozkazał mi zmniejszyć racje chleba dla tych pacjentów, którzy byli polskimi więźniami politycznymi, ale odmówiłem, odpowiadając, że takie traktowanie Polaków jest nieludzkie. Za karę wysłano mnie do Auschwitz — tym razem, zamiast oznaczenia właściwego więźniom z paragrafu 175 [różowego trójkąta], otrzymałem czerwony winkiel więźnia politycznego⁵⁷.

Z poświęconej więźniom z różowym trójkątem notki na oficjalnej stronie Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau wynika, że Gorath, „ewakuowany do KL Mauthausen w styczniu 1945 roku, przeżył obóz. Po wojnie osiedlił się na stałe w RFN”⁵⁸. Informacja ta jest jednak niepełna — autor, Joachim Neander, ani słowem nie wspomina choćby o tym, że w 1947 roku Niemca ponownie skazano na podstawie (wciąż wówczas obowiązującego) paragrafu 175. Ostatecznie na wolność wyszedł dopiero w 1961 roku, zaś z opowiedzeniem swojej historii czekał kolejnych 27 (!) lat⁵⁹. W Polsce wciąż pozostaje on postacią anonimową — być może sytuacja zmieni się za sprawą filmu *Niechciane dzieci LGBT*. Zbierający środki na realizację dokumentu reżyser Rafał Betlejewski zapowiedział⁶⁰, że jednym z bohaterów będzie ten właśnie niemiecki homoseksualista, który za chęć pomocy polskim więźniom został karnie przeniesiony do KL Auschwitz i nawiązał tam dwie homoseksualne relacje — ze Zbigniewem i Tadeuszem.

Miałem swoją własną sztabę jako blokowy — to w niej spędziłem najszczęśliwsze dni mojego życia. Ze Zbigniewem — wspominał mężczyzna. — Tutaj, w obozie, pośród otaczającego nas cierpienia, nigdy wcześniej, nigdy później, nigdy więcej. W Auschwitz spotkałem swoją największą miłość⁶¹.

⁵⁷ P. Tatchell, *Hidden from history — The gay Holocaust*, 30.10.1997, http://www.petertatchell.net/lgbt_rights/history/hidden_from_history/ (dostęp: 10.12.2020).

⁵⁸ J. Neander, *Dla moich towarzyszy — Karl*, <http://auschwitz.org/historia/rozne-grupy-wiezniow/homoseksualisci-odrebna-kategoria-wiezniow/joachim-neander-dla-moich-towarzyszy--karl/> (dostęp: 10.12.2020).

⁵⁹ J. Ostrowska, *Posłowie*, [w:] L. van Dijk, *op. cit.*, s. 165.

⁶⁰ *Betlejewski robi film o LGBT. Przypomniął postać geja, który ratował Polaków w obozie koncentracyjnym*, Onet.pl 25.07.2020, <https://www.onet.pl/kultura/onetkultura/betlejewski-robi-film-o-lgbt-przypomniat-postac-geja-ktory-ratowal-polakow-w-obozie/kt3vyge,681c1dfa> (dostęp: 10.12.2020).

⁶¹ P. Tatchell, *op. cit.*

* * *

Okazji do upamiętnienia postaci takich jak Karl Gorath, Josef Kohout, Teofil Kosiński czy Alfred „Freddy” Hirsch — niemiecki Żyd, wyoutowany homoseksualista i nauczyciel, założyciel i zarządca tak zwanego dziecięcego bloku w Auschwitz⁶² — nie brakuje. Niektóre media wykorzystują je jednak, by podtrzymywać wykluczające podziały, powielać krzywdzące generalizacje i wymagające pogłębionej refleksji zjawiska prowadzące do roli narzędzi dalszej dyskryminacji osób LGBTQ+. Na tego rodzaju praktyki i treści w przestrzeni publicznej nie powinno być zgody. Świadomy sprzeciw wobec nich jest jednak możliwy dopiero po zdobyciu rzetelnej wiedzy, pozwalającej na przyjęcie krytycznej perspektywy.

Bibliografia

- Betlejewski robi film o LGBT. Przypomniat postać geja, który ratował Polaków w obozie koncentracyjnym, Onet.pl 25.07.2020, <https://www.onet.pl/kultura/onetkultura/betlejewski-robi-film-o-lgbt-przypomniat-postac-geja-ktory-ratowal-polakow-w-obozie/kt3vyge,681c1dfa> (dostęp: 10.12.2020).
- Biedroń R., *Różowe piekło nazizmu*, <http://www.auschwitz.org/historia/rozne-grupy-wiezniow/homoseksualisci-odrebna-kategoria-wiezniow/robert-biedron-rozowe-pieklo-nazizmu/> (dostęp: 10.12.2020).
- Burza po słowach Węglarczyka na temat homoseksualistów w Auschwitz. „Idiota”, „obsesja”, „hiena”, „Do Rzeczy” 15.06.2020, <https://dorzczy.pl/kraj/143507/burza-po-slowach-weglarczyk-na-temat-homoseksualistow-w-auschwitz-idiota-obsesja-hiena.html> (dostęp: 10.12.2020).
- Declaration of gay survivors 50 years after their liberation*, <http://kmlink.net/1995/05/declaration-of-gay-survivors-50-years-after-their-liberation/> (dostęp: 10.12.2020).
- Dijk L. van, *Cholernie mocna miłość. Prawdziwa historia Stefana K. i Willego G.*, przeł. A. Chmielecka, F. Fierek, Kraków 2017.
- Fox-Bevilacqua M., *It's time for A Holocaust #MeToo Reckoning*, Forward 5.02.2018, <https://forward.com/opinion/393518/its-time-for-a-holocaust-metoo-reckoning/> (dostęp: 10.12.2020).
- Frister R., *Autoportret z bliźną*, przeł. R. Frister, E. Frister, Warszawa 1996.
- Gmyz o pozwie niemieckiej polityk: To próba walki z prawdą historyczną, „Do Rzeczy” 18.06.2020, <https://dorzczy.pl/kraj/143978/gmyz-o-pozwie-niemieckiej-polityk-to-proba-walki-z-prawda-historyczna.html> (dostęp: 10.12.2020).
- Gmyz: „Wielu homoseksualistów w obozach koncentracyjnych było wyjątkowymi zwyrodnialcami i gwałcicielami”, Tysol.pl 15.06.2020, <https://www.tysol.pl/a49503-Gmyz-Wielu-homoseksualistow-w-obozech-koncentracyjnych-bylo-wyjatkowymi-zwyrodnialcami-i-gwalcicielami> (dostęp: 10.12.2020).
- Gmyz: *Homoseksualiści byli zwyrodnialcami w obozach koncentracyjnych*, Fronda 15.06.2020, <https://www.fronda.pl/a/gmyz-homoseksualisci-byli-zwyrodnialcami-w-obozech-koncentracyjnych,145787.html> (dostęp: 10.12.2020).

⁶² Jego sylwetkę przybliży dokument *Dear Freddy* (2017), wyreżyserowany przez Rubiego Gata. Więcej o filmie: https://docsforeducation.com/Dear_Fredy.php (dostęp: 10.12.2020).

- Hájková A., *Sexual barter in times of genocide: Negotiating the sexual economy of the Theresienstadt Ghetto*, „Signs” 38, 2013, nr 3, s. 503–533.
- Heger H., *Mężczyźni z różowym trójkątem*, przeł. A. Rosenau, Warszawa 2016.
- https://twitter.com/bez_portek/status/1272198357658853379 (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/bweglarczyk/status/1272198098790555649> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/cezarygmyz/status/1272468029385969664> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/cezarygmyz/status/1272469542132908033> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/KawiorPrawicy/status/1272259606585237505> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/KazimierzIIIWlk/status/1272280948734902279> (dostęp: 10.12.2020).
- https://twitter.com/PGR_Manager/status/1272242401764089864 (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/ppalka/status/1272215040524005377> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/prezydentpl/status/1272113547401662464> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/RobertBiedron/status/1271356164157124608/photo/1> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/StZerko/status/1272260754142646288> (dostęp: 10.12.2020).
- <https://twitter.com/Tomasz111101111/status/1272198955946987522> (dostęp: 10.12.2020).
- Meersman B., *An attempt to restore dignity after the Nazi regime*, <https://mg.co.za/article/2013-02-22-00-an-attempt-to-restore-dignity> (dostęp: 10.12.2020).
- Neander J., *Dla moich towarzyszy — Karl*, <http://auschwitz.org/historia/rozne-grupy-wiezniow/homoseksualisci-odrebna-kategoria-wiezniow/joachim-neander-dla-moich-towarzyszy--karl/> (dostęp: 10.12.2020).
- Newsome W.J., *‘Liberation was only for others’: Breaking the silence in Germany surrounding the Nazi persecution of homosexuals*, „The Holocaust in History and Memory” 7, 2014, s. 53–71.
- Nigdy tego nie zapomnę. Stefan Kosiński wspomina lata młodości spędzone w hitlerowskich więzieniach*, przeł. K. Remin, [w:] *Różowe trójkąty. Zbrodnie nazistów na osobach homoseksualnych w kontekście edukacji antydyskryminacyjnej*, red. K. Remin, Warszawa 2012, s. 54–80.
- Ostrowska J., *Nazywał się Teofil Kosiński. Rozmowa z Lutzem van Dijkiem*, Dwutygodnik.com, nr 221, 09/2017, <https://www.dwutygodnik.com/artukul/7400-nazywal-sie-teofil-kosinski.html> (dostęp: 10.12.2020).
- Ostrowska J., „Panienci”, „szwungi”, „fajfusy”, „laleczki”. *O przemocy seksualnej wobec mężczyzn w obozach koncentracyjnych*, „Teksty Drugie” 2020, nr 3, s. 76–94.
- Paragraf 175*, reż. R. Epstein, J. Friedman, Niemcy, USA, Wielka Brytania 2000.
- Piętka B., *Więźniowie z różowym trójkątem w KL Auschwitz*, „Dzieje Najnowsze” 2014, nr 2, s. 25–53. *Pink Triangle by Weezer*, <https://www.songfacts.com/facts/weezer/pink-triangle> (dostęp: 10.12.2020).
- Pink Triangle (song)*, [https://en.wikipedia.org/wiki/Pink_Triangle_\(song\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Pink_Triangle_(song)).
- Prezydent upamiętnił ofiary Auschwitz. W odpowiedzi atak Węgłarczyka z Onetu*, TVP Info 14.06.2020, <https://www.tvp.info/48527393/andrzej-duda-upamietnil-ofiary-auschwitz-bartosz-weglarczyk-wykorzystal-sytuacje-do-ataku-na-prezydenta-wieszwiecej> (dostęp: 10.12.2020).
- „*Próbuje się nam wmówić, że to ludzie, a to jest po prostu ideologia*”, TVN24 13.06.2020, <https://tvn24.pl/wybory-prezydenckie-2020/wybory-prezydenckie-2020-andrzej-duda-o-lgbt-probuje-sie-nam-wmowic-ze-to-ludzie-a-to-jest-po-prostu-ideologia-4609609> (dostęp: 10.12.2020).
- Rothaus S., *Museum curator: Unlikely, but not impossible, that pink-triangle survivors remain from World War II*, Gay South Florida 10.08.2011, <https://miamiherald.typepad.com/gaysouthflorida/2011/08/museum-curator-unlikely-but-not-impossible-that-pink-triangle-survivors-remain-from-world-war-ii.html#ixzz1UefOQZ8d> (dostęp: 10.12.2020).
- Schoppmann C., *Czas maskowania. O sytuacji kobiet w narodowym socjalizmie*, przeł. J. Ostrowska, „Teksty Drugie” 2008, nr 5, s. 163–173.
- Sebo Sky, *Kolenda-Zaleska wyrzuca ze studia TVN Jacka Żalka za LGBT*, <https://youtu.be/27pjuR6LeMo> (dostęp: 10.12.2020).

- Sherman M., *Bent*, reż. N. Ringler, program spektaklu Teatru Dramatycznego w Warszawie, Warszawa 2015.
- Sitnicka D., *Słowa Czarnka o LGBT „ci ludzie nie są równi ludziom normalnym” wyrwane z kontekstu?* Akurat, OKO.press 5.10.2020, <https://oko.press/czarnek-o-lgbt-studio-polska/> (dostęp: 10.12.2020).
- Sommer R., *Pipels: Situational homosexual slavery of young adolescent boys in Nazi concentration camps*, „Lessons and Legacies” 11, 2014, s. 86–103.
- Stańczak-Wiślicz K., *Znaleźć się w dobrym towarzystwie ofiar — cierpienie jako element dyskursu legitymizującego w Polsce po zakończeniu II wojny światowej*, [w:] *Zapisy cierpienia*, red. K. Stańczak-Wiślicz, Wrocław 2011, s. 167–177.
- Tatchell P., *Hidden from history — The gay Holocaust* 30.10.1997, http://www.petertatchell.net/lgbt-rights/history/hidden_from_history/ (dostęp: 10.12.2020).
- Traverso E., *Historia jako pole bitwy. Interpretacja przemocy w XX wieku*, przeł. Ś.F. Nowicki, Warszawa 2014.
- Urbaniak M., *Chłopcy wykleci. W Auschwitz było 122 więźniów z różowymi trójkątami. Tak oznaczano homoseksualistów (rozmowa z Joanną Ostrowską)*, *Gazeta.pl*, <https://weekend.gazeta.pl/weekend/1,152121,20240534,chlopcy-wykleci-w-auschwitz-bylo-122-wiezniow-z-rozowymi-trojkatami.html> (dostęp: 10.12.2020).
- Victims of German anti-gay law finally get their day in the Bundestag*, Deutsche Welle 26.04.2017, <https://www.dw.com/en/victims-of-german-anti-gay-law-finally-get-their-day-in-the-bundestag/a-38596992> (dostęp: 10.12.2020).
- Weezer, *Pink Triangle*, <https://youtu.be/v2vWDWxYJBc> (dostęp: 10.12.2020).
- Weseli A., *Homoseksualiści i homoseksualizm w KL Auschwitz-Birkenau w świetle oświadczeń byłych więźniów obozu*, „Przegląd Historyczny” 2007, nr 3, s. 425–435.
- Wielniński B.T., *Niemiecka posłanka chce ukarać korespondenta TVP. Grozi mu pięć lat więzienia*, „Gazeta Wyborcza” 19.06.2020, <https://wyborcza.pl/7,75399,26049005,niemiecka-poslanka-chce-ukarac-korespondenta-tvp-grozi-mu-piec.html?disableRedirects=true> (dostęp: 10.12.2020).
- Zimmerman M., *Niewielu odważyło się mówić (rozmowa z Joanną Ostrowską)*, *Onet.pl* 5.08.2020, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/losy-homoseksualistow-w-rfn-po-wojnie-wywiad-z-dr-joanna-ostrowska/05b9p5> (dostęp: 10.12.2020).

Manipulated memory. Right-winged media narratives about homosexual prisoners of concentration camps

Summary

The article offers a critical interpretation of the chosen online activity of right-wing journalists and Internet users that seem to sympathize with this political option. Selected Tweets and articles are understood as exemplifications of either intentional, unconscious or ignorance-caused manipulations of memory, its object being homosexual prisoners of the Nazi concentration camps. Placing selected Tweets in a broader social, political, as well as historical context, the author shows the discursive exclusion of this group of the Nazi’s “forgotten victims” in the Polish media sphere, (re)producing the negative only image of homosexual prisoners and the tendency to falsely identify camp homosexual violence with camp homosexuality as such.

Keywords: homosexuals, right-wing, manipulation, discursive exclusion